

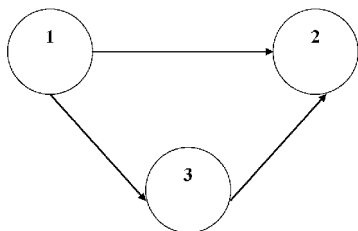
Гра...

За ігровим столом – США та КНР

Ірина ВИШНЕВСЬКА,
аспірант Інституту світової
економіки і міжнародних
відносин НАНУ

Гра стає своєрідним стилем міжнародної політики, заради досягнення перемоги задіяними стають науково-дослідні інститути, вплив на підсвідомість, режисировання майбутнього тощо. Розглядаючи політичні ігри в американсько-китайських відносинах, варто відмітити різницю між типами західного та східного мислення (див. мал. 1), що накладає відбиток і на індивідуальний почерк ігор. Якщо, на думку Зб. Бжезінського, світова історія – це «велика шахів-

Орграф західного та східного
типу мислення

Йохан Хейзінга, автор відомого дослідження «Ното ludens», писав: «Можна заперечувати майже будь-яку абстракцію: право, красу, істину, добро, дух, Бога. Можна заперечувати серйозність. Гру – неможливо». Г. Плеснер зробив поняття гри центральним у політиці, де ігровий простір є публічним простором можливостей стратегічних дій; ці можливості реальніші самої дійсності.

ниця» боротьби двох, то китайці сидять за картковим столом історії, де складаються зв'язки трьох сил.

Від вершини 1 до вершини 2 ведуть два шляхи: перший шлях – $\{(1, 2)\}$ і другий – $\{(1, 3), (3, 2)\}$. Західний стиль мислення – $\{(1, 2)\}$ – прямолінійний, в одній площині, тому політику Заходу легше передбачити. Китайці ж знаходять третю вершину координат, тому їхні дії важче прорахувати.

На відміну від міжнародних шахів, у китайській можна грати і в трьох: на шаховому полі за білими та чорними шикуються ще й червоні.

За принципом китайських шахів, де беруть участь три сторони і перемагає не той, хто побив найбільше фігур супротивника, а той, хто зумів відхилитися від сутички і зберегти найбільшу кількість фігур на ключових позиціях, побудована офіційна державна політика КНР.

Дж. Най був одним із перших американських міжнародників, хто усві-

Така думка не поодинокі, наприклад, у доповіді Американського командування об'єднаних військ (USJFCOM) зазначається: сприйняття того, що відбувається, означає більше, ніж те, що насправді відбувається. У праці «Імідж народів та міжнародний наблік рилейнс» М. Кунчик попереджає, що мистецтво управляти (statecraft) може стати мистецтвом режисировання (stagecraft).

домив важливість гри в трьохвимірній площині: «На порядку денному світової політики стала ніби трьохвимірною гра в шахи, у якій один гравець може виграти, тільки якщо гратиме як вертикально, так і горизонтально». Най також вивів складові сукупної державної сили, що впливають на виграш, назвавши їх «твердою силою» (hard power), так звані матеріальні компоненти, та «м'якою силою» (soft power) – компоненти духовні. Аналогічну бівалентність можна знайти й у формулі Р.С. Клайна (Ray S.Cline), запропонованій ще в 1980-х роках: $P = (C + E + M) \cdot (S + W)$, де P – державна сила, C – населення і територія, E – економічна сила, M – військова сила, S – стратегічний задум, W – воля до здійснення державної стратегії.

«Тверда сила» вказує на видимі державні міцні (економіку, військову силу, природні ресурси, досягнення науки й техніки), а «м'яка сила» – на невидимі, що впливає на ду-

ховність, підсвідомість (сила впливу на міжнародній арені, вага національної стратегії, цементуюча сила ідеології, ідентифікація, привабливість моделі розвитку, культурна привабливість, творчий потенціал тощо). Подібно наявності повітря, якого ми не бачимо, але воно все ж існує, «м'яка сила» є проникливою і може досягати глобального розповсюдження. Деякі науковці помилково розглядають «м'яку силу» як щось на кшталт поширення культури тощо, тоді як культура – це лише один з інструментів «м'якої сили». Сама ця сила є механізмом, що приводить у рух всю машину.

Віце-президент з наукових та академічних питань в Інституті Катона Джеймс А. Дорн вважає, що формування «м'якої сили» конкуруючих країн на основі пошуку спільного істотно усуває непорозуміння, зокрема, між США та КНР. Науковець вказує на спільне між спонтанним порядком Адама Сміта і Лао-Цзи, де останній

стверджував, що, коли правитель «ніяких дій» не здійснює, тоді «люди самі стають процвітаючими». Однак трактування Джеймса А. Дорна базується на класичному економічному підході, який не враховує трансформацію міжнародних економічних відносин і світу. З інтеграцією економічних зв'язків у глобалізаційному просторі виникають нові можливості. Чіткість у глобальній системі економічних законів дає змогу перевести економіку в площину так званого ігрового столу, прораховуючи можливі ходи наперед, застосовуючи комплексний механізм із набору знань теорії ігор, інформаційних ударів, психології причинно-наслідкової поведінки тощо. Для ведення економічної гри китайці мають достатню кількість «козирних карт» (фінанси, складова так званої твердої сили), тому в них є всі шанси отримати вигреш за наявності потужної «м'якої сили». Не виключена гра внічию. Але це не програш, на що прирікають себе нелюбителі грати. Якщо гіпотетична країна А відмовляється від гри, то це не означає, що вона не задіяна в ній, і, відповідно, вона не може оминути кінцевого результату: виграшу або програшу. Наразі в найбільшому програвші опиняються саме ті держави, які не ведуть гри, а досі покладаються на спадщину XVIII ст. – невидиму руку ринку А. Сміта з орієнтацією на неергодичні та слабкоергодичні системи, ігноруючи закономірність змін із переходом на вищий рівень – застосування економічних та інформаційних ігор у глобальній площині. «Той, хто чіпляється за старі догми,

прийняті для гри у шашки, залишиться позаду обдурений» [1, с. 40]. Професор Мюнхенського університету та Лондонської школи економіки У. Бек акцентує увагу на трансформації старої гри в шашки, за якою кожна шашка мала лише один хід, – у нову «безіменну гру», у якій з'являється нова мобільність коня або тури. Полівалентність ходів не стає вичерпним завданням, виникає також питання цілі, оскільки «мат королю» не дає впевненості в тому, що справа зроблено і гру завершено.

Контури закономірностей розвитку сучасних соціокультурних осередків людства та цивілізаційних комплексів уже не вписуються в поняття теоретичних конструкцій світовлаштування Ф. Броделя, І. Валлерстайна, А. Франка – світ-система, світ-економіка, світ-імперія та їх складові – ядро/центр, периферія, напівпериферія. Наразі можна захищати свою територію, мати могутній військовий потенціал тощо, однак здавати національні інтереси. Сучасна система міжнародних відносин має специфічні тенденції, що аналогічні поведінці соболів: вони захищають не межі займаної ділянки, а мисливські стежки. Китайці захищають так звані енергетичні стежки (місце видобутку та шляхи транспортування). «Соболиний метод» застосовують і Сполучені Штати, зокрема, у досягненні американської потуги неабияку роль відіграли ТНБ, ТНК. Скажімо, на початку XXI ст. з 200 найбільших ТНК світу 74 мали американське походження, їм належало 36,5% обігу капіталу і 57,7% при-

бутку ТНК; із 50 найбільших компаній світу 33 штабквартири знаходилися в США з 71,8% акцій [2].

Сполучені Штати можуть собі дозволити не турбуватися за власну територію та мати «соболині стежки», знаючи, що на них ніхто не нападе внаслідок застосування стратегії загального стримування. Як зазначав Патрик Морган, при загальному стримуванні актор має широкі військові можливості, це тримає кожного подалі від серйозних думок про його атакування, тоді як при ситуативному стримуванні актор погрожує опонентів, коли той уже обдумує та готує атаку. У списку «широких військових можливостей» США на першому місці стоїть найпотужніший ядерний арсенал, хоча, за певних обставин, він може втрачати свою вагу і, відповідно, стратегія загального стримування може виявитися неефективною: якщо християнина, як представника західної цивілізації, смерть лякає, бо він не знає, як його життя буде оцінене, то китайця – ні, оскільки все-світ населений «живими небіжчиками». За китайським світосприйняттям, смерті як такої не існує, бо померлі живуть серед живих, лише з іншим обличчям.

У риторичі сучасної системи міжнародних відносин провідною є теза щодо переведення практики військових конфліктів за стіл переговорів, хоча його швидше можна назвати ігровим, де відбуваються азартні ігри, зокрема, інформаційні та торговельно-економічні, а над перемогою працюють цілі наукові інститути. У США функціонує 1 777 мозкових цент-

рів (The Think Tank Index), що становить понад 30% світового показника; друге місце посідає Китай, де налічується 428 мозкових центрів [3].

Незважаючи на високий рівень професіоналізму, політика США щодо Китаю в деяких випадках є нелогічною. Наприклад, розробляючи стратегію стримування та залучення КНР, американці під залученням розуміють інтеграцію Китаю, що, власне, становить небезпеку для самих же Сполучених Штатів, оскільки з шести стадій інтеграції лише її перший рівень є нешкідливим. Якщо перейти на другий рівень інтеграції, що передбачає створення ЗВТ, то Піднебесна стане беззаперечним регіональним лідером, чого намагається не допустити офіційний Вашингтон, тому ж бо й зміцнює свої позиції в АТР. Прикладом недалекоглядності політики США були дії, що відповідали шостому етапові інтеграції (спільна зовнішня політика в галузі безпеки та оборони). Так, зокрема, було поширено інформацію про сумісність американських супутників із китайськими носіями і, таким чином, – підвищено надійність носія Chang Zheng 3В (Long March 3В) за рахунок зниження рівня безпеки США.

Генеza американсько-китайських ігор в економіці припадає на період азійської кризи 1997-1998 рр., коли китайцям вдалося повністю переіграти американців і розорити Сороса (його провідний фонд був просто ліквідований, а два дрібні – об'єднані), хоча до цього досвідченому фінансистові вдалося спричинити в 1992 р. на англійському фондовому ринку об-

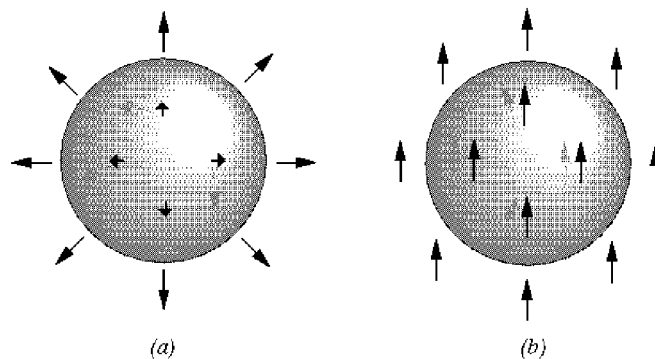
вальне падіння фунта стерлінга, з чим деякі експерти пов'язують відтермінування введення євровалюти на 7 років, у 1997 р. спровокувати фінансову кризу в таких країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону, як Малайзія, Індонезія, Сінгапур, Філіппіни. Коли соросівські атаки дійшли Піднебесної, китайські фахівці розпочали почергові ігри на «підвищення» або «пониження» шляхом закупівлі або, навпаки, екстреного продажу цінних паперів; завдали інформаційного контрудару (аналогічного атаці Дж. Сороса) по національній валюті США. Також була атакована в Нью-Йорку найбільша у світі фондова біржа, яка в Сполучених Штатах здійснювала понад 70% усіх операцій з акціями. Курс акцій на нью-йоркській фондовій біржі 27 жовтня 1997 р. впав на 554,6 пункту. Із часів «великої депресії» 1929 р. подібне не фіксувалося.

Протистояння конкуруючих країн – США та КНР – це битва стратегій, а не збройна боротьба. Для збереження статусу наддержави Сполучені Штати підтримують такі економічні можливості, військовою силу та політичний авторитет, щоб усі ці складові впливали одночасно на міжнародне співтовариство в будь-якому куточку земної кулі. Тобто США проводять багатовекторну політику руху в багатовимірній конфігурації «іжака» (див. мал. 2-а) з пріоритетністю військової галузі, незважаючи на останні заяви щодо скорочення військових витрат. Китай обрав іншу стратегію, де ставку зроблено лише на один потужний вектор (див. мал. 2-в) – фінанси.

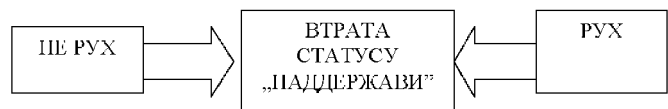
Здається, США та КНР помінялися методами, адже для китайців характерною є багатовекторність мислення та дій. Ефективність стратегії КНР можна пояснити за допомогою аналогії: урожай залежить від багатьох факторів – селекціонування, добрива, прополювання, зрошування тощо – однак одноразове випадання граду може звести значення всіх цих затрат до нуля.

Для підтримки статусу наддержави необхідна політика руху. Ф.-П. Сегюр в «Історії Наполеона та його Великої Армії в 1812 році» цитує Бонапарта: «Моя армія організована так, що один рух підтримує її». Отож, війська Сполучених Штатів повинні рухатися, хоча це має парадоксальні наслідки: якщо США не будуть рухатися, то вже не будуть наддержавою; якщо США будуть рухатися, то поступово прийдуть до виснаження внаслідок великих капіталовкладень у військову справу для підтримки статусу гегемона. Це можна зобразити таким чином (див. мал. 3):

Збройне втручання США за допомогою сил НАТО задля встановлення миру в інших країнах дає можливість бути присутніми в гарячих точках планети. Однак, «політика руху» програє перед стратегією КНР. По-перше, військове втру-

Малюнок 2 (а, в)

Малюнок 3

чання не завжди сприймається позитивно, тому американці витрачають зайву енергію на подолання опору, досягнення легітимності дій перед світовою громадськістю; по-друге, і на цьому слід особливо акцентувати, – політика Сполучених Штатів не дає прибутків, окрім так званих бонусів для підтримки статусу світового лідера.

На відміну від американців, Китай обирає таку політику, що без зайвих зусиль на боротьбу з опором дає змогу бути бажаним гостем у будь-якому куточку планети та ще й отримувати з цього дивіденди.

Гідеон Рахман у The Financial Times висловив таку думку: «Може здатися практично неможливим, щоб така багата вільна країна з привабливою культурою, як США, могла програвати змагання в застосуванні «м'якої сили» Китаю. Це все одно, що програти на ринзі однорукому боксерові. Однак, у всесвітній битві за людські серця та розум Китай все-таки має одну значну перевагу: за останні роки він не заціяв жодної війни».

Отож, крім того, що Піднебесна є великою країною

(третє місце за територією і перше – за кількістю населення), вона обрала ще й вигрешну стратегію для просування на територію інших країн. Китайські здобутки з кожним роком збільшуються в геометричній прогресії. У 2011 р. ця країна посіла 2-е місце у світі за обсягом ВВП і 1-е – за обсягом промислового виробництва. Цього ж року китайці випередили США за споживанням енергоресурсів, запуском ракет-носіїв, обсягами торгівлі з ЄС (товарообіг Євросоюзу з Китаєм виявився на \$ 800 млн. більше, ніж із США, і становив 13,4% усіх експортно-імпорتنих угод першого). КНР також попереду США за обсягом ІРО. Обсяг первинних розміщень на біржах Гонконгу, Шенженя та Шанхая становив 73 млрд. дол. – майже удвічі більше, ніж на NYSE і Nasdaq разом узятих. Гонконзька біржа утримує перше місце за обсягом ІРО вже третій рік поспіль – це ознака глобального зсуву фінансових потоків із Заходу на Схід. За показником золотовалютних резервів Китай став абсолютним світовим лідером. Його золотовалютні запаси перевищують американські більше ніж у 25 разів [4].

Однак, ці дані ще не вказують на можливість Китаю здобути пальму світового лідерства. Зб. Бжезінський зазначає: «Намагання Китаю досягти глобального верховенства неминуче сприймалося б іншими як спроба нав'язати національну гегемонію. Говоря-

чи простіше, будь-хто може стати американцем, але тільки китаець може бути китайцем – і це ставить додатковий і значний бар'єр на шляху національної глобальної гегемонії». Однак, із американським політологом можна посперечатися. Як говорив римський імператор Веспасіан, «гроші не пахнуть». Наразі вони є основним ціннісним орієнтиром людства. Глобалізований світ робить ставку на фінанси, конкуренцію та споживання. Якщо у ближчому часовому вимірі головною світовою цінністю залишатиметься фінансова складова, то, без сумнівів, Китай переграє Сполучені Штати, і тоді вже не варто очікувати на зміну ціннісних орієнтирів у світогляді Homo sapiens. Переможець встановлює правила гри. А оскільки КНР, як ніхто інший, сильна саме у веденні фінансових ігор, то козирними картами будуть гроші, які «матимуть дві шашки та два ходи. Натомість усі інші гравці, як і раніше, матимуть по одній шашці та по одному ходу» [1, с. 41].

Припущення щодо китайського виграшу меркнуть на тлі оптимістичних думок про великі можливості для США внаслідок глобалізаційних процесів, тому що, як пише Дж. Най у книзі «Парадокс американської сили», «вони організовані на основі неоліберальних економічних принципів; тому що нав'язують їхні правові, розрахункові та технічні умови; тому що захищають індивідуалізм». Щодо останнього аргументу, то китайська згуртованість не заважає, а навпаки – допомагає. Майже 80% усіх іноземних інвестицій в економіку КНР надходять від

етнічних китайців (хуачао). Якщо за умов глобалізації світ поступово розчиняється, стає все більш однотипним (насамперед завдяки прищепленню західних цінностей), кордони розмиваються, то китайці укріплюють свою державну міць, інтегруються у світ, але не розчиняються. Мається на увазі не домінуюча ознака очей, хоча вона не зникає при схрещенні з іншими расами і передається з покоління в покоління. Ідеться про формування монолітної нації, яка не розчиняється за межами КНР. Китайці всього світу зберігають дивну здатність сполучатися одне з одним, незважаючи на політичні, ідеологічні та локальні відмінності. Чайна-таун виробляє глобальні, віртуальні за своєю природою, образи китайської ідентичності.

Колишній директор Агентства національної безпеки США В. Одом зазначав, що Китай, інтегруючись у міжнародні інститути, зміг зсередини перенацілити їх діяльність на власну користь, змусивши всю світову машину сучасного капіталізму крутити колеса китайського прогресу. При тому в самій Піднебесній не змінилася ні цивілізаційна сутність, ні навіть форма режиму. Карти впали так, що глобалізація сприяє передусім китайцям. Нинішня світова система на основі концепції монетаризму, за якою ринок сам регулює себе, а слабкі елементи знищуються, є виграною для китайців у економічному аспекті та зрозумілою в ментальному. Тому КНР, взявши на озброєння найбільш дієвий чинник – фінанси, має всі шанси перемогти.

За такого вектора розвитку не виключено, що конкуренція набуде більш жорстких форм, а людство стане більш холоднокровним, як це, наприклад, спостерігається в Китаї, де бідні платять податок вищий, ніж багаті [5], де згідно із законом про пенсійне забезпечення сільські жителі не отримують пенсію взагалі, а через встановлену паспортну систему – не можуть переїздити та вирватися з лабет бідності.

Амплітуда розриву між багатими та бідними, яку підтримує західна цивілізація, не опускається, а підвищується, на що вказує Зб. Бжезінський: якщо в 1990 р. заробітна плата директорів підприємств у 70 разів перевищувала зарплату середнього американця, то тепер ця різниця зросла до 325 разів.

Сучасне формування суспільства Заходом відбувається на ґрунті жорсткого природного відбору, в якому китайська нація виявляється більш стійкою, ніж американська. Згадаймо, наприклад, збирання китайцями «вершків», які працюють в умовах відсутності розвиненої інфраструктури, що є неприйнятним для американців.

Якщо ж Китай стане гегемоном, отримавши від західної цивілізації у спадок зростання нерівності, він буде цьому сприяти, закріплюючись у ролі світового лідера. Таким чином, продовжуватиметься біг по колу, де першість ведуть китайці. За такого сценарію західна цивілізація зазнає поразки внаслідок нею ж запущеного механізму.

Ситуація у світі змінюється на очах: якщо раніше Піднебесна здійснювала в

американських доларах близько 70% торгових операцій на рік, то нині їх кількість різко зменшується; зростає обсяг двосторонніх валютних свопів. Наслідком відмови Китаю від долара як резервної валюти і як міри вартості товарообігу став би крах долара. Власне, такий варіант можливий, якщо китайці застосують стратегию «завести на дах і прибрати сходи» [6, с. 400], тобто дати можливість піднятися долару, а потім ліквідувати його. «Якщо хочеш щось ослабити – раніше підсилюй його. Якщо хочеш щось згубити – раніше дай розквітнути йому. Якщо хочеш щось відняти – спочатку щось дай» [7, с. 155], – говорить стародавня китайська стратегема.

Наразі Китай володіє американськими державними облігаціями на суму 1,2 трлн. дол. [8], тож має важелі впливу і можливість посіяти хаос, якщо, наприклад, почне розпродавати свої заощадження у держоблігаціях США або не візьме участь у черговому аукціоні Мінфіну. Однак, за таких обставин китайцям також є що втрачати – ті ж 1,2 трлн. доларів. Але якщо цю суму розглядати як витрати Китаю на ведення фінансово-економічної війни, що значно менше за військові витрати США, то теоретично Піднебесна буде у вигранні, оскільки при її відмові від долара Сполучені Штати зазнають катастрофи, хоча у відповідь не застосують свій військовий арсенал проти Китаю. У століття ядерної зброї війна між великими державами перестала бути механізмом історичних змін. Руйнація соціалістичної системи відбулася незважаючи на те,

що СРСР був найбільшою військовою потугою.

Майкл Пауер із Investec Asset Management заявляв, що закінченням ери гегемонії долара можна вважати осінь 2009 р., коли Китай ухвалив рішення продати іноземним громадянам першу партію суверенних облігацій у китайських юанях. В умовах глобалізації приріст багатства з нічого на операціях світової торгівлі вимагає наявності великих розрахунково-касових центрів. Такими є Лондон, Нью-Йорк, Гонконг. Наприклад, на гонконзькій біржі золото вимірюється не трійськими унціями (31 г), як скрізь, а китайськими лянми (50 г) і котується не до долара США, а до гонконзького долара. Таким чином, КНР гіпотетично готова взяти на себе роль нової фінансової системи «світу після долара» [9, с. 423-424].

Світова криза не завадила Китаю провести низку вигрешних партій. Він, наприклад, отримав від Греції стратегічно важливі порти на Піреї, Салоніках, Волосі. Один із найбільших у світі грецький торговельний флот, загальний тоннаж якого становить 20% світового показника, тепер не належить виключно грецьким судновласникам. Останнім доведеться впродовж 35 років ділити навіпіл стратегічний об'єкт із китайською компанією COSCO (China Ocean Shipping Company).

Крок за кроком Піднебесна рухається до почесного п'єдесталу. Без хизування, іноді приховуючи свій потенціал, щоб уникнути протидії. Цього навчає китайська стратагема: «Хто вміє перемагати ворогів – не б'ється з ними, хто вміє використовувати

людей – ставить себе нижче за них» [7, с. 169].

Не виключена ймовірність того, що Піднебесна стоятиме на п'єдесталі поряд із якоюсь іншою сильною країною. Бжезінський пропонує американцям і китайцям поділити славу навіпіл, створивши G2. Для цього вочевидь потрібні вагомі причини, перш за все, для нинішнього гегемона. Утім, не можна виключати ситуацію, за якої США буде вигідно залишитися символічним лідером, а КНР отримає імпліцитні важелі впливу. Для китайців цього достатньо: «у справі важливо мати владу над іншими, але зовсім не потрібно, щоб цю владу бачили інші», тому «шлях мудрого скритий, шлях дурня видно всім» [10, с. 291].

Утім, існує й протилежна точка зору, мовляв, Китай узагалі не дійде до п'єдесталу. Такої думки дотримується, скажімо, Фрідман: «Дуже реальне майбутнє для Китаю у 2020 р. – це старий кошмар: країна розділена між конкуруючими регіональними лідерами, іноземні сили отримують переваги з ситуації, що створилася в регіонах, де вони можуть встановлювати економічні правила, відповідно до їх зиску, центральна влада намагається тримати все це разом, але зазнає поразки».

Такий сценарій є цілком імовірним. І причиною розвалу Китаю за цих обставин будуть не збройні сили якоїсь держави, а ендогенний фактор. Лауреати Нобелівської премії Теодор Шульц, Гері Беккер, Саймон Кузнець вказали на головний фактор розвитку держави – людський капітал (Human Capital), однак він може стати й

руйнівною силою. Та, як слушно зазначив У. Бек, за нинішніх умов «мат королю» ще не означає, що гру закінчено. За гіпотетичного розвалу КНР, увесь потік численного сільського населення, яке не мало змоги пересуватися внаслідок паспортної системи, може ринути в глобалізований світ.

Для підтримки системи «США – КНР» є потужний економічний і військовий потенціал, що має тенденцію до зростання і збільшення спільних точок прилягання.

Зобразимо таку парето-ефективність між Сполученими Штатами та Китаєм у коробці Еджуорта, використовуючи криві байдужості та користі (див. мал. 4).

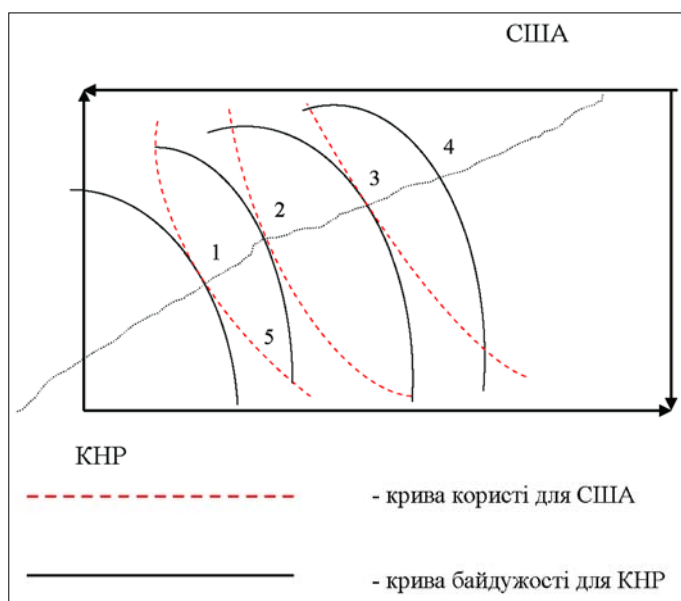
Точки 1, 2, 3, 4 – парето-ефективні, оскільки на кожній кривій байдужості однієї з країн знайдено точку, у якій користь іншої – максимальна; точка 5 не відповідає інтересам жодної зі сторін, оскільки порушується взаємовигідний баланс.

Отож, між США та КНР

цілком можливе парето-ефективне співіснування, де за заданого рівня користі одного суб'єкта інший отримує максимальний можливий рівень користі. Ці держави вже досягли стійкої «рівноваги за Нешем» («некооперативна рівновага»), за якої гравцям вигідно зберігати таке співвідношення, оскільки будь-яка зміна тільки погіршить становище обох.

За умови конвергенції двох велетнів не оминуть стурбованості міжнародних гравців, котрі опиняться не при ділі. Уже звучать деякі побоювання, зокрема, авторитетні економісти Саймон Рогофф, Рагуран Раджан та Саймон Джонсон, які у 2001-2008 рр. очолювали дослідницький департамент МВФ, заявляють: «Зусилля країн G20 понизити залежність світової економіки від витрат США і накопичень Китаю можуть провалитися, тому що у МВФ немає повноважень для реалізації своєї стратегії».

Як бачимо, відцентрована сила глобалізаційної ру-

Малюнок 4. Модель тенденцій американсько-китайських відносин у коробці Еджуорта

летки затаює держави світу до ігрової політики, диференціюючи на тих, хто сподівається на фортуна, і тих, хто, власне, утримує ігровий дім. Залучені клієнти, внаслідок умілої політики хитрощів, стають постійними, що гарантує стабільні прибутки ігровому бізнесу. Гравці ж грають по-різному, залежно від майстерності та ментальності. Скажімо, росіянин здатен спустити власний ігровий дім, щоб потім знову працювати в поневіряннях – сподіваючись на гру у фортуна: «прямісінко одним кроком перелетіти до цілі або ж потрапити в Регули...» (Ф. Достоевський). Для обачливого європейця подібна поведінка є неприйнятною, оскільки він швидше обере синицю в жмені. Наприклад, у рамках Групи ядерного планування НАТО європейські країни мають можливість політично вирішувати пи-

тання щодо використання ядерних сил Альянсу, хоча й не мають доступу до коду запуску. Він доступний лише американським командним органам влади (NSA), які, до речі, не можуть вести підготовку до участі в конфлікті без рішення президента США. Американці грають, як і личить гегемону, – упевнено, без внутрішніх коливань, китайці ж – здебільшого приховують козирні карти.

Існує чимало гравців і претендентів на світове лідерство. За Біблійним приписом, «святе місце порожнім не буває». Хто буде його обіймати – покаже час і майстерність гравців. Однак вони вже не зможуть діяти за старими канонами «гри з нульовою сумою», оскільки світ не той, що був раніше. Економічне гарантоване взаємознищення стає в один ряд із ядерним [11, Р.хiii].

Наша планета – немов крихка кришталева куля, що може розбитися в турбулентності «ігор без правил».

Список використаних джерел

1. Бек У. *Влада і контрвлада у добу глобалізації: Нова світова політична економія*. – К.: Ніка-Центр, 2011. – 408 с.

2. Попов А., Юртаев В. *Две парадигмы глобализации* // <http://www.imperativ.net/imp7/6.html> – 04.05.2012.

3. Арутюнян Г. «Мозговые центры» и национальная безопасность // XXI ВЕК. – 2011. – №1 (17). – С.10.

4. *Country Comparison: Reserves of foreign exchange and gold* // *The World Factbook*. – *The Central Intelligence Agency*, 2012. – https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2188_rank.html?countryName=United%20States&countryCode=us®ionCode=noa&rank=19#us – 03.02.2012.

5. Minxin Pei. *China's Politics of the Economically Possible* // *Project Syndicate*, 2012. – 16 Mar. – [\[dicate.org/commentary/china-s-politics-of-the-economically-possible\]\(http://dicate.org/commentary/china-s-politics-of-the-economically-possible\) – 28.04.2012.](http://www.project-syn-</p></div><div data-bbox=)

6. *Тридцать шесть стратегем* // *Искусство управления* / Сост., пер. и комм. В.В. Малявина. – М.: Астрель, 2004. – С. 338-420.

7. *Дао-дэ цзин* // *Пути обретения бессмертия: даосизм в исследованиях и переводах* Е.А. Торчинова. – С.-Пб.: Азбука-классика, 2007. – С. 139-175.

8. 8. Murse T. *How Much U.S. Debt Does China Really Own?* // <http://usgovinfo.about.com/od/moneymatters/ss/How-Much-US-Debt-Does-China-Own.htm> – 15.06.2012.

9. Девятков А.П. *Практическое китаеведение: Базовый учебник*. – М.: Восточная книга, 2007. – 542 с.

10. *Гуй гу-цзы* // *Искусство управления* / Сост., пер. и комм. В.В. Малявина. – М.: Астрель, 2004. – С. 256-318.

11. *Power and restraint: a shared vision for the U.S.-China relationship* / Ed. by Richard Rosecrance and Gu Guoliang. – New York: PublicAffairs, 2009. – 251 p.

У Представництві ЄС в Україні заявляють, що, на відміну від вступу до Митного союзу, ратифікація Угоди про зону вільної торгівлі з країнами СНД не перешкоджає підписанню аналогічного документа з Європейським Союзом

Як пише газета «КоммерсантЪ-Украина», про незмінність своєї позиції газеті сказали в Представництві ЄС в Україні. Подібну тезу минулого тижня газеті висловило і джерело в Єврокомісії.

«Україна для нас дуже важлива, але ми не маємо права вказувати вам, як чинити. ЄС виходить з міркувань, що українська влада сама розуміє, до яких наслідків можуть призвести їх кроки», – підкреслив співбесідник видання. Голова підкомітету Верховної Ради з питань міжнародної економічної політики Олексій Плотніков (Партія регіонів) заявляє, що Угода про створення зони вільної торгівлі з країнами СНД буде поставлена на голосування восени. Водночас О.Плотніков не зміг пояснити, як можна розв'язати проблему невідповідних для України норм документа. «Теоретично парламент може ратифікувати угоду, внівши застереження, проте не ратифікувати її не можна – це буде дуже явним сигналом для Росії», – сказав він. Як відзначає газета, стаття 22 нового договору не дозволяє країнам ратифікувати його із застереженнями або зауваженнями. Угода підготовлена

на основі норм Світової організації торгівлі і передбачає чіткі терміни зняття двосторонніх вилучень з режиму вільної торгівлі. Україна блокує ратифікацію нового договору, оскільки виступає проти низки положень, внесених до проекту документа безпосередньо перед його підписанням. Серед них можливість введення санкцій для тих учасників ЗВТ, які встановлять режим вільної торгівлі з третіми країнами або об'єднаннями, і тим самим змінять структуру свого імпорту. Це стосується ЗВТ між Україною і ЄС, Договір про створення якої було парафровано 19 липня. 24 липня Президент Віктор Янукович подав на ратифікацію Угоду про створення зони вільної торгівлі. Цей документ 18 жовтня 2011 року підписали вісім країн СНД (Вірменія, Білорусь, Казахстан, Киргизія, Молдова, Росія, Таджикистан, Україна), до яких згодом приєднався Узбекистан. Не підписали договір Азербайджан і Туркменістан. Досі з дев'яти країн цю угоду ратифікували лише Росія і Білорусь.

УНІАН